

УДК 343.121.4:347.965.6:343.137:342.534

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.110>

СУТНІСТЬ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ НА ПОЧАТКУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЩОДО НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ

Григорук В.О.,

*аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ*

Григорук В.О. Сутність функції захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України.

У науковій статті досліджено сутність функції захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України. Актуальність обраної теми зумовлена тим, що народні депутати України відіграють ключову роль у політичному та законодавчому житті країни, а функція захисту на початковому етапі розслідування є важливою для забезпечення конституційних прав народних обранців, а також для збереження довіри громадян до представників влади.

Стаття розкриває дефініцію функції захисту у кримінальному провадженні її особливості та різницю із іншими функціями кримінального процесу. Також автор зупинився на правовій основі реалізації функції захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України. Звернено увагу на особливостях початку досудового розслідування щодо народного обранця під час воєнного стану. Наголошено, що помилка, допущена на початковому етапі досудового розслідування уповноваженими особами на його проведення, може призвести до необґрунтованого арешту, притягнення до кримінальної відповідальності невинуватої особи або до залишення особи, що вчинила злочин, без покарання, тому важливим є забезпечення народного депутата України захисником на початковому етапі досудового розслідування, що виправдано його особливим статусом в державі. Також у роботі звернена увага на те, що залучення захисника до кримінального провадження на початковому етапі розслідування відповідає інтересам як підозрюваного, так і особи, яка здійснює розслідування, адже це надає можливість підозрюваному: отримати кваліфіковану юридичну допомогу, цілком реалізувати надані йому права, більш обґрунтовано формулювати обставини, що пом'якшують його вину, мотивувати версію захисту.

За результатами дослідження автор, зокрема, дійшов висновку, що функція захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України полягає у тому, що вона виявляється у двох формах: 1) самостійне

здійснення захисту народним депутатом України своїх прав, свобод і законних інтересів; 2) здійснення захисту прав, свобод і законних інтересів народного депутата України захисником у кримінальному провадженні.

Ключові слова: захисник, кримінальне провадження, кримінальне правопорушення, підозрюваний.

Hryhoruk V. The essence of the defense function at the beginning of the pre-trial investigation in relation of the People's Deputy of Ukraine.

The scientific article explores the essence of the defense function at the beginning of the pre-trial investigation concerning a member of the Parliament of Ukraine. The relevance of the chosen topic is justified by the pivotal role that Ukrainian MPs play in the country's political and legislative life, with their defense function at the initial stage of investigation being crucial for safeguarding the constitutional rights of government representatives and maintaining citizens' trust in the institution of elected officials.

The paper defines the defense function in criminal proceedings, highlighting its peculiarities and differences from other functions of criminal procedure. The author also delves into the legal basis for implementing the defense function at the outset of the pre-trial investigation concerning a member of the Ukrainian Parliament, particularly emphasizing the intricacies of initiating such an investigation during a state of war. It is underscored that errors made by authorized individuals at the initial stage of the pre-trial investigation may lead to unjustified arrest, prosecution of innocent individuals, or impunity for perpetrators, hence the importance of providing a Member of Parliament with legal defense at the initial stage of the pre-trial investigation, justified by their unique status in the state. Additionally, the paper draws attention to the fact that involving a defense attorney in criminal proceedings at the initial stage of the investigation serves the interests of both the suspect and the investigating party, as it allows the suspect to receive qualified legal assistance, fully exercise their rights, formulate

mitigating circumstances more substantively, and justify their defense strategy.

Based on the research findings, the author concludes that the defense function at the beginning of the pre-trial investigation concerning a member of the Ukrainian Parliament manifests in two forms: 1) the independent protection of rights, freedoms, and legitimate interests by the Member of Parliament, and 2) the protection of the rights, freedoms, and legitimate interests of the Member of Parliament by a defense attorney in criminal proceedings.

Key words: defense attorney, criminal proceedings, criminal offense, suspect.

Постановка проблеми. Українське правове середовище в останні роки динамічно розвивається, особливо у сфері кримінального провадження, яке має ключове значення у забезпеченні правопорядку та прав кожної особи з гарантією належного захисту. Однак, коли йдеться про народних депутатів, цей процес набуває особливого виміру через їхній статус та роль у демократичному світі. Функція захисту на початку досудового розслідування (перший етап кримінального провадження) стосовно народних депутатів України відіграє важливе значення як для забезпечення їхніх конституційних прав, так і для збереження довіри суспільства до інституту народних обранців. Тому з'ясування сутності функції захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України є доволі актуальним.

Мета дослідження. Визначити сутність функції захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України.

Стан опрацювання проблематики. Наразі ще не було представлено окремого наукового дослідження функції захисту під час досудового розслідування щодо народного депутата України. Водночас дослідженням функції захисту у кримінальному провадженні займалися такі науковці як: Т.В. Варфоломеева, Я.П. Зейкан, Т.В. Корчева, П.М. Маланчук, Н.М. Обрізан, В.О. Попелюшко, А.М. Тітов, О.Г. Шнягін, Ю.П. Янович та інші. Що ж до участі народних депутатів України у кримінальному провадженні, то окремі аспекти були представлені у наукових роботах таких вчених: В.І. Галаган, М.А. Погорецький, О.С. Старенький, Х.М.-О. Танривердієв, А.В. Шевчишен, О.О. Юхно тощо.

Виклад основного матеріалу. Задля вичерпного дослідження вказаного питання слід визначити дефініцію поняття «функція». Відповідно до Словника української мови це поняття має декілька значень, проте в контексті дослідження заслуговує на увагу таке: «робота кого, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось» [1]. Доцільно зазначити, що саме через

функції означений об'єкт, явище чи процес ви-являють свій зміст і призначення [2, с. 179].

Функції захисту є складовими кримінальних процесуальних функцій (виражені у законі основні напрямки процесуальної діяльності, що здійснюються задля реалізації завдань кримінального провадження суб'єктами, уповноваженими на ведення процесу або наділеними правами для активної участі у кримінальному провадженні з метою захисту своїх прав та законних інтересів). Виділяють три основні кримінальні процесуальні функції: обвинувачення, захист і вирішення справи (правосуддя) [3, с. 12]. Формами реалізації таких процесуальних функцій є: прийняття рішень, виконання дій, участь у провадженні процесуальних дій [4, с. 24].

Всі зазначені процесуальні функції перебувають у взаємозв'язку і певному співвідношенні, що свідчить про їх систему. Особливістю цієї системи є те, що в ній є функції, які умовно можна назвати «парними», адже вони в дійсності одна без одної не існують. До таких функцій належать обвинувачення – захист, підтримання цивільного позову – заперечення проти цивільного позову [5, с. 355].

Аналіз п. 19 ч. 1 ст. 3 та ст. 42–54 Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК України) свідчить про те, що функцію захисту у кримінальному провадженні виконують такі суб'єкти: обвинувачений (підсудний), засуджений, виправданий, особа, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, їхні захисники та законні представники [6].

Водночас переконані, що не слід розширювати зміст функції захисту щодо охорони прав та свобод і на потерпілого, свідка, цивільного позивача, як це роблять окремі науковці [7, 8], адже такі функції прослідковуються у нормах кримінального процесуального законодавства (КПК України, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року), що виключають таке розуміння. З цього приводу слушно підтримати думку І. В. Гловюк, що «розуміння захисту як діяльності, що протидіє неправомірним діям по відношенню до будь-якого учасника кримінального провадження і на всіх стадіях, має право на існування, але не як сутність кримінально-процесуальної функції захисту, а як розуміння категорії «захист у кримінальному провадженні»» [9, с. 202].

Такі функції у загальному значенні впливають із ст. 2 КПК України, де вказано, що «завданнями кримінального провадження є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорона прав, свобод та закон-

них інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура» [6]. Не лише участь правоохоронних органів (особливо органів досудового розслідування) та суддів забезпечують виконання вказаних завдань, а і участь сторони захисту (особливо захисника) з наявними процесуальними функціями. Наприклад, захисник паралельно органів досудового розслідування проводить своє, так зване, розслідування задля визначення обставин справи, які можуть вказувати на виключення одного із порушень підозрюваного (за відсутності складу такого кримінального правопорушення) за можливості знайдення справжніх свідків події. Під час судового розгляду захисник може зрівняти ті обставини справи, які висвітлені стороною обвинувачення, і довести суду їх неспівпадіння, що вказуватиме на відкидання основної версії сторони обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення обвинуваченим.

У представленому дослідженні особливу увагу звернемо на захисника як професійної особи, що може здійснювати кваліфікований захист народного депутата України у кримінальному провадженні.

Відповідно до ч. 1 ст. 45 КПК України «захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію)» [6].

Згідно із ч. 1 ст. 1 Закону України «Про статус народного депутата України» від 17 листопада 1992 року «народний депутат України є обраний відповідно до Закону України «Про вибори народних депутатів України» представник Українського народу у Верховній Раді України і уповноважений ним протягом строку депутатських повноважень здійснювати повноваження, передбачені Конституцією України та законами України» [10]. У ст. 3 КПК України закріплено, що досудове розслідування – це «стадія кримінального провадження, яка починається з мо-

менту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотання про закриття кримінального провадження» [6].

Як слушно зауважує О. Г. Шнягін, здійснення функції захисту має постійний, систематичний характер та відбувається протягом всього кримінального провадження, крім випадків коли підозрюваний (обвинувачений) категорично відмовляється давати показання, приймати участь у процесуальних діях, захищатися особисто і не бажає мати захисника, а участь останнього не є обов'язковою. Така функція має об'єктивний характер, зумовлений потребами кримінального провадження [11, с. 41].

Тому підтримуючи думку І.В. Гловюк, кримінальна процесуальна функція захисту – це обумовлений завданнями кримінального провадження напрямок діяльності підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого, виправданого, особи, щодо якої ведеться провадження із застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, їх законних представників та захисників, спрямований на: заперечення законності та обґрунтованості кримінального переслідування; охорону особистих та майнових прав; виявлення обставин, що спростовують підозру, виправдовують обвинуваченого (підсудного), виключають або пом'якшують його відповідальність, пом'якшують покарання та інші наслідки засудження особи; недопущення порушень та необґрунтованих обмежень прав і свобод при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження; на сприяння застосуванню інституту реабілітації [9, с. 368–369].

Наявність вказаної функції убезпечує кримінальну процесуальну діяльність від свавілля з боку уповноважених осіб на проведення досудового розслідування. Участь у справі професійного захисника спонукає прокурора, слідчого та дізнавача до беззаперечного дотримання прав і свобод людини [11, с. 51].

Відповідно до ст. 214 КПК України досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до ЄРДР. Здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до ЄРДР або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках до внесення відомостей до ЄРДР може бути проведений огляд місця події (відомості вносяться невідкладно

після завершення огляду). Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до ЄРДР може бути: 1) відібрано пояснення; 2) проведено медичне освідчення; 3) отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; 4) вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей [6].

Водночас, зважаючи на воєнну агресію російської федерації проти нашої держави, введено воєнний стан Указом Президента України за № 64/2022 від 24 лютого 2022 року та неодноразово продовжується і досі новими указами Президента України. З огляду на це, як сторона обвинувачення, так і сторона захисту зобов'язана керуватися розділом 9-1 КПК України, який визначає певні його особливості.

Відповідно до ст. 615 КПК України у разі введення воєнного стану та якщо відсутня технічна можливість доступу до ЄРДР – рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості, передбачені ч. 5 ст. 214 КПК України. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду). Відомості, що підлягають внесенню до ЄРДР, вносяться до нього за першої можливості [6]. Захисник теж повинен враховувати такі реалії і під час своєї практичної діяльності.

Для початку кримінального провадження необхідні законні приводи (джерела інформації про кримінальне правопорушення) та достатні підстави (фактичні дані, що вказують на наявність ознак кримінального правопорушення). Приводи до початку кримінального провадження – це джерела первинних відомостей про кримінальне правопорушення, які породжують кримінально-процесуальні правовідносини.

Приводами до початку кримінального провадження є: 1) заяви та повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості чи окремих громадян (заявників, викривачів); 2) повідомлення представників влади, громадськості чи окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення кримінального правопорушення або з речовим доказом; 3) з'явлення з повинною; 4) повідомлення, опубліковані у засобах масової інформації; 5) безпосереднє виявлення органом дізнання, слідчим, прокуро-

ром або судом ознак кримінального правопорушення [12, с. 416].

Відповідно до ч. 1 ст. 482-2 КПК України, відомості, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення народним депутатом України, вносяться до ЄРДР Генеральним прокурором (особою, що виконує обов'язки Генерального прокурора) у порядку встановленому КПК [6]. Таким чином, початок досудового розслідування кримінальних правопорушень стосовно народних депутатів України, не вирізняється особливою специфікою (лише відомості до ЄРДР вносяться спеціальним суб'єктом), тому відбувається у загальному порядку, зважаючи на певні застереження, що передбачені главою 27 КПК України.

Вчений А. О. Громовий, зазначає, що не дивлячись на скасування законодавцем стадії порушення кримінальної справи, у рамках початкового етапу кримінального провадження до моменту внесення відомостей до ЄРДР існує досить нетривалий за часом, обмежений в процесуальних засобах неоднозначно і не конкретно врегульований законодавцем відрізок кримінальної процесуальної діяльності, який усе ще суперечливо сприймається кримінальною процесуальною доктриною і практикою правозастосування [13]. Вказане безперечно актуалізується з огляду на досліджуване питання.

У кримінальних провадженнях стосовно народних депутатів України надзвичайно важливим є початковий етап розслідування, оскільки від характеру та послідовності процесуальних дій на цьому етапі залежить повнота збирання вихідної інформації про подію, закріплення інших об'єктивних і суб'єктивних обставин, що складають предмет доказування [14, с. 90]. Захисник обов'язково має брати участь на початковому етапі досудового розслідування щодо народного депутата України, адже, в першу чергу, його участь убезпечить органи досудового розслідування від порушень, які вони можуть допустити, ще не володіючи всією ситуацією на цьому етапі.

Що ж стосується підстав внесення відомостей до ЄРДР та початку досудового розслідування, у т.ч. злочинів вчинених особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, перед слідчими стоїть одне завдання: з'ясувати чи містяться в діянні ознаки злочину, і чи немає обставин, які згідно із законом перешкоджають початку кримінального провадження. Вирішення такого завдання відбувається за допомогою фіксації первинних відомостей про підготовлюване або вчинене кримінальне правопорушення, оперативної перевірки отриманих відомостей, встановлення факту наявності або відсутності всіх передумов, необхідних для початку кримінального провадження [14, с. 100].

Аналіз положень чинного КПК України засвідчив, що: 1) метою досудового розслідування є забезпечення суду дослідженими й доказаними обставинами кримінального правопорушення, убезпечення його від зайвої роботи; 2) завданнями органів досудового розслідування є: встановлення всіх обставин кримінального правопорушення на підставі зібраних і перевірених доказів; забезпечення прав та свобод особи, порушених учиненням злочину; забезпечення прав учасників кримінального провадження; недопущення необґрунтованого обвинувачення (підозри); сприяння реалізації повноважень осіб, які відіграють допоміжну роль у кримінальному процесі [15, с. 51–52].

Із цього приводу В. М. Трофименко вказує на обмеженість захисту в просторо-часовому вимірі, оскільки за передбаченої у КПК України моделі здійснення досудового розслідування захист набуває конкретної процесуальної форми лише після повідомлення особі про підозру або після її затримання за підозрою в учиненні злочину. Необхідно зазначити, що через низку об'єктивних факторів у законі не передбачено момент або строк повідомлення про підозру (за винятком випадку затримання особи за підозрою в учиненні злочину в порядку, передбаченому ст. 208 КПК України) [16, с. 85].

На практиці поширеною є ситуація, коли особі повідомляють про підозру наприкінці досудового розслідування, а згодом складають обвинувальний акт, який направляють до суду. У таких випадках можливості захисту фактично мінімізовано майже до того часу, коли особа набуває статусу підозрюваного, а тому в цих кримінальних провадженнях участь захисника в доказуванні під час досудового розслідування відбувається лише на етапі його завершення і навряд чи може бути визнана достатньою та ефективною з позицій забезпечення прав та законних інтересів особи, стосовно якої де-факто здійснювали досудове розслідування [16, с. 86].

Зважаючи на те, що народний депутат України є представником Українського народу, який здійснює свої повноваження на постійній основі та який володіє широкими правами, що свідчить про можливість уразливості його статусу, то він в обов'язковому порядку повинен мати захисника на початковому етапі досудового розслідування. З огляду на це, пропонуємо внести зміни до ст. 52 КПК України, що обов'язкова участь захисника забезпечується народному депутату України з моменту внесення інформації до ЄРДР щодо нього.

Слід зауважити, що помилка, допущена на початковому етапі досудового розслідування уповноваженими особами на його проведення, може призвести до необґрунтованого арешту, притягнення до кримінальної відповідально-

сті невинуватої особи або до залишення особи, що вчинила злочин, без покарання. Наслідки таких помилок можуть стати підставою для початку кримінального переслідування посадових осіб слідства за ст. 372 («Притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності») Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року. Тому не лише уповноважені особи на проведення досудового розслідування повинні зважати на такий момент, а і захисник повинен слідкувати за недопущенням таких порушень щодо народного депутата України зі сторони обвинувачення [14, с. 102].

Відповідно до ч. 5 ст. 216 КПК України забороняється доручати здійснення досудового розслідування кримінального правопорушення, вчиненого народним депутатом України, іншим органам досудового розслідування, крім Національного антикорупційного бюро України та центрального апарату Державного бюро розслідувань відповідно до їх підслідності, визначеної КПК України [6].

У свою чергу, ст. 216 КПК визначає підслідність – якісну ознаку процесу досудового розслідування, закріплену у кримінальному процесуальному законодавстві, за якою визначається конкретний слідчий підрозділ, компетентний здійснювати дізнання та досудове слідство за кримінальними правопорушеннями [17, с. 535]. При цьому у ч. 4 ст. 216 КПК встановлена персональна підслідність, яка передбачає, що досудове розслідування злочинів, вчинених народним депутатом України, здійснюють слідчі органів Державного бюро розслідувань, крім випадків, коли досудове розслідування цих злочинів віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 цієї статті. Детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють досудове розслідування злочинів, у разі вчинення їх народним депутатом України, передбачених ст. 191, 206-2, 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366-1, 368, 368-2, 369, 369-2, 410 КК України [6].

Залучення захисника до кримінального провадження на початковому етапі розслідування відповідає інтересам як підозрюваного, так і особи, яка здійснює розслідування. Це дає можливість підозрюваному отримати кваліфіковану юридичну допомогу, цілком реалізувати надані йому права, більш обґрунтовано формулювати обставини, що пом'якшують його вину, мотивувати версію захисту. Крім того, участь захисника у кримінальному провадженні підвищує об'єктивність розслідування, сприяє більш зваженій та усебічній оцінці епізодів протиправної діяльності, своєчасному попередженню та усуненню помилок уповноважених осіб [15, с. 46].

Частина 1 ст. 46 КПК України передбачає, що захисник не має права взяти на себе захист іншої особи або надавати їй правову допомогу, якщо це суперечить інтересам особи, якій він надає або раніше надавав правову допомогу. Неприбуття захисника для участі в проведенні певної процесуальної дії, якщо захисник був завчасно попереджений про її проведення та за умови, що підозрюваний, обвинувачений не заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, не може бути підставою для визнання цієї процесуальної дії незаконною, крім випадків, коли участь захисника є обов'язковою. У разі якщо підозрюваний, обвинувачений заперечує проти проведення процесуальної дії за відсутності захисника, проведення процесуальної дії відкладають або для її проведення залучають захисника в порядку, передбаченому ст. 53 КПК України [6].

Висновки. Таким чином, функція захисту на початку досудового розслідування щодо народного депутата України полягає у тому, що вона виявляється у двох формах: 1) самостійне здійснення захисту народним депутатом України своїх прав, свобод і законних інтересів; 2) здійснення захисту прав, свобод і законних інтересів народного депутата України захисником у кримінальному провадженні.

Важливим є те, щоб на початку досудового розслідування захисник сприяв дотриманню органами досудового розслідування законної процесуальної процедури щодо народного депутата України у кримінальному провадженні. Його участь на початку досудового розслідування щодо народного обранця має бути обов'язковою, задля недопущення порушень зі сторони органів досудового розслідування, або забезпечення фіксації таких порушень у відповідному процесуальному документі чи за допомогою технічного засобу на відповідний носій. Однією із першочергових дій захисника в цьому напрямі є роз'яснення народному депутату України того, щоб ним не відбулося розголошення службової та іншої інформації, що становить державну таємницю, яка не пов'язана з предметом кримінального провадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Словник української мови : в 11 т. / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні ; редкол. : І.К. Білодід (голова) та ін. Київ : Наук. думка. 1979. Т. 10. С. 653. URL : <https://sum.in.ua/s/funkcija>.
2. Зубач І.М. Функція захисту у сучасному кримінальному провадженні України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. № 810. 2014. С. 178–183. URL : <https://>

science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2324/030178183.pdf.

3. Кримінальний процес : навч. посіб. для підгот. до іспиту / О.В. Капліна, М.О. Карпенко, В.І. Маринів та ін. Харків : Право, 2018. 298 с. URL : https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/460/3_Kriminalnij_process_NP_doispitu_18_vnutri.pdf.
4. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях : навч. посіб. / Л. Удалова та ін. 4-те вид. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. 354 с. URL: https://www.naiu.kiev.ua/files/kafedru/kkp/Krym_protses_pytannia_vidpov_2016.pdf.
5. Письменний Д. П. Функції обвинувачення та захисту за новим КПК України. *Право і суспільство*. № 6-2. 2013. С. 353–358. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2013/6-2_2013/82.pdf.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
7. Попелюшко В.О. Поняття захисту у кримінальному процесі. Проблеми кримінального процесу та захисту у кримінальній справі : зб. наук. ст. / уклад. С.В. Аврамишин. Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Остроз. акад.», 2008. С. 209–224.
8. Шило О.Г. Захист в системі кримінально-процесуальних функцій. Проблеми розвитку юридичної науки і практики в умовах формування правової системи України / Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого; редкол. : Н.І. Панов та ін.; відпов. за вип. : О.В. Петришин, С.Н. Приступа, В.Ю. Шепітько. Харків, 1995. С. 124–129.
9. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теоретико-методологічні засади і практика реалізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Одеса. 2015. 602 с. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/3320?show=full&locale-attribute=uk>.
10. Про статус народного депутата України: Закон України від 17 листоп. 1992 р. № 2790-XII. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12#n326>.
11. Шнягін О.Г. Реалізація функції захисту в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ. 2010. Нац ун-т Державної податкової служби України. 215 с.
12. Тertiшник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. / 17-те вид., доповн. і переробл. Київ : Алерта, 2020. 1088 с.

13. Громовий А.О. Заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення як передумова для початку досудового розслідування. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 4 (21). URL : <http://erub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/692/696>.
14. Танривердієв Х.М. Досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо народних депутатів України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ. 2020. 269 с. URL : <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/6b8dc30d-1125-4c63-900c-c347455bceec/content>.
15. Бігунець І.М. Повноваження захисника на досудовому розслідуванні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2020. 236 с.
16. Трофименко В.М. Особливості участі захисника в доказуванні в кримінальному провадженні: деякі теоретико-прикладні аспекти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2015. Вип. 33 (2). С. 165–168.
17. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент. : у 2 т. / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків : Право, 2013. Т. 1. 768 с.